

מסע הגבורות של אנסודוס

... תוך שבוע ימים רוכזו כל המליטים במרסייל וגם האונייה כבר היחה מוכנה להפלגה. והיא הופנתה לנמל סאט (סמך סגולה) — כ-200 ק"מ מצרבת למרסייל. היה זה נמל קטן שהשתמשו בו כבר קודם לכן מספר פעמים, והיו לנו שם קשרים טובים עם אנשי המשטרה, הנמל, המכס וכו'... אגב, זמן קצר לאחר מכן נודע, שבנמל הזה התמקם לו קצין בריטי בדימוס, שריגל אחר פעולותינו. הוא הופיע שם מצוייד בסירת-דיג והיה משוטט בה בסביבת הנמל.

באותו לילה הייתי עד למיבצע-התובלה הנהדר שארגן על-ידי אנשיו במרסייל. כמאה וחמשים מכוניות-משא סוכות-אברזין, נעו באפלה, ערוכות בשורה ארוכה. מסביב שררה דממה. לא קול אדם ולא היכהוב סיגריה. קשה היה לתאר שבמכוניות אלו ישבו צפופים 4500 אנשים, גברים, נשים וטף. הכל התנהל בדומייה גמורה, ללא רעש, ללא בכיילי, ללא הריקח בלמים, הנוסעים והנהגים (הצרפתיים) גילו משמעת למפת. כפעם בפעם אצה לה לאורך השורה המתנהלת בכבוד מונית עם אנשי מטה-המבצע. גם אנו חלפנו על פני הטור האין-סופי והגענו לסאט זמן רב לפני.

*

לפנות בוקר החלו מגיעות המכוניות הראשונות. הן נכנסו ישר לתחום הנמל ונעצרו על הרציף. מול האונייה. היה צורך לגשת אליה דרך שתי ארובות ענקיות, עשויות ברזל, שצטו משני צדי האונייה. לארובות היו שני פתחים גדולים אל המחסנים, כך שרק בצדי הפתחים נשאר מעבר צר של מטר וחצי, לאנשים על מטענם. כן היה עליהם לעלות במדרגות ארעיות, שהותקנו משני צדי האונייה. מחצית האנשים — למעלה מ-2000 איש, שעלו על האונייה בצדה הימני עברו על ידי השתי באורה אינסטינקטיבי, שאצו עומדים במרוץ עם הזמן, הסומן בחובו אך רע עבורנו. נשארו חרותים בזכרוני, רק פניהם של שניים מבין הנוסעים: ישיש עטור וקשיבה, עם רגל עץ כבדה, גמלונית, המחויק בידי האחת את צדו הצנוע, ובשנייה את זכו — נעד בגן תשע. כשראה הנכד את מי הים מרץ בצהלת-שמחה, כשצחוק של אושר מרחף על פניו, שאלחיו: "אינגעלע, וועס לאנסטוד?" (ולו, מה אהה צחוק?). ענה לי הזאטוט, כשכולו קורן: "אידעלאך פאָרן קיין ארץ-ישראל!" (יהודים נוסעים לארץ-ישראל).

8

בראותי אותם כך, את הסכ ונבדו, ואת אלפי המליטים האחרים שעברו על פני, עמוסי צדוות, כשהם מגששים דרכם על פני הרצפה החלקקה, הרגשתי ביתר שאנו, מה געלה היא המשימה, לקבץ שרידים אלה ולהביאם לתוך-מבסחים, מה רב תקפו המוסרי, הכלל-אנושי של מפעל זה — ומה עלובה ובוזייה היא המלי חמה שהביזה עליו האימפריה הבריטית אדירת-הגבות. חשתי, כי אכן כראי המאבק וכי כראים כל היסורים, ובלכוד שמחה לדאות בשמתו של ילד יהודי.

*

ההרגשה הסחומה, שהזמן דוחק ושכל רגע יקר וגורלי, הלכת ונדי- ברת לבסוף מגיעות המכוניות האחרונות, ובעודנו עוסקים בהפניית נוסעיות אל האונייה מופיע מעלינו להק של מטוסים גדולים, אפורים, שנסאו את סמל חיל-האוויר הבריטי. בעברם מעל האונייה הנמיכו טוס, כשהם משמיעים טירסוד מתריש-אזניים. לאחר-מכן נאמר לנו כי הגיעו ממלטה, וכי היתה זו פגיעה בתחום האווירי הריבוני של צרפת. באותו זמן הופיעה באופק אוניית-משחית בריטית, ולאחר זמן-מה הצטרפה אליה אונייה שנייה. שתיהן נעצרו והתייצבו מול הנמל, במרחק ממנו, מחוץ למים הטריטוריאליים של צרפת. הלב ניבא רעות.

(תאמנם, מן המשטרה הצרפתית הגיע צוו לעכב את הפלגת האונייה).

*

בערב, כפי שנדברנו, הגיעו מן האונייה אייק ויוסי להתייעצות. קודם בואם נועצנו, אבי ואני, מה ניתן לעשות כדי להיתלץ מצדה זו ולהציל את המשלוח. עתה, לאחר שאייק ויוסי הגיעו, בשכתנו ארבעתנו משני צדי השולחן הקטן, אמרנו להם, שלדעתנו אין ברירה אלא לצאת את הנמל בעוד-לילה, ללא נוח, איק המסי- כן! לא חכמות יועמד רבי-חובל בפניו הברעה גדולת כואת. ידעתי היטב, כי הדבר שאנו דורשים ממנו לעשותו עומד בניגוד גמור לכללים האלמנטריים שכל אישים, ששלומה של אונייה ושלוה נוסעיה מופקדים בידו, חייב להקפיד על שמירתם. ואמנם הסביר לנו אייק, מה רב הסיכון הכרוך בניסיון זה. מלבד שהוא נמצא בנמל זה בפעם הראשונה ואינו מכיר, הריהו בטוח, כי מאז קיומו לא עגנה בו מעולם אונייה כה גדולה. בעת בניסת האונייה לנמל בתן, באורו של יום, את החולות הערמים ליר המעברים, ומד נראו חשודים בעיניו, כמועמדים לפורענות. אם האונייה תיתקע בחול — עלולים גלי הגאות לנפץ רפנותיה שאינם נראים בחוקים ביותר, או להפכה על צדה. דבר הצפוי בשים לב לנוכחה הכלח-רגיל. יתר על כן, אין לשטוח שבאם תקרה חקלה, ולו גם הקלה ביותר, חקום בהלה

9

באוגייה שלנו. יחד עמו ומצא רביהחובל היחיד פוסטיניס. בזיוק בשעה אחת וחצי אחרי קצות ראשו את מירתיהנחש, כשהוא עומד בזה נובשת אל האוגייה. ציפניו שיקטור את טירתו אל האוגייה ויעלה עליה. אך הוא נשאר על עמדו, שותת עם מישהו על הסיפון כעשר דקות — ולאחר זאת מזה לאחור ועוזב את המקום. האוגייה פולטת עשן מארובתה הגבוהה, מרימה עוגן ופונה לעבר מעבר היציאה הצפונית של הנמל. אנו עוקבים כושפיה עצורה אחר תנועותיה. כעבור דקות אחדות היא נעצרת. רביהחובל היחיד העומד על ידי קובע כתדאות שהאוגייה עלתה על שרטון...

*

לרגע עמדה האוגייה ללא-ביע, ולאחרי-מכן החלה פתע לבגוע כשהיא מיטלטלת קדימה ואחור. קדימה ואחור, תוך החלפת הילוכה. כך נמשך הדבר כשלוש שעות. עם כל טלטול היה פוסטיניס מודעו: הן על ידי תנועות אלו מתחככים בשרטון תחתית האוגייה חלקם תחתון של הזרפנות, ומקב טיפול מעין זה. עלולה היא לרדת לטמיון, כתוצאה מפריצת מים לתוכה! וגם במקרה הטוב, כשהגוק עוד יינתן לתיקון — גם אז יהיה צורך להוריד ממנה את הנוסעים תחילה ולפרוק את מטענה, על-מנת להבטיח למבדוק יבש. ומבצעים אלה, זאת ידענו היטב, היו בתנאים הנתונים מחוץ לגדר האפשרות.

*

הלילה היה קריר. עמדנו על הגבעה כשעינינו צמודות אל הגוף המסורבל, הנאבק עם למטה על מירוחה בהמסה, באורך-רוח עיקש, ללא לעות. במשך שלוש שעות תמימות ראינוה את "אכסודוס", נעה הלך וחוזר, קדימה ואחורה. עם כל תנועה נצטב הלב ברוב חרדה. רק עם עלות השחר תם הסיס: ראינו כיצד האוגייה, מנקת לפתע קדימה, פורצת לה דרך אל מרחביהים. איש מאתנו אינו גורע עין ממנה. איש אינו אומר דבר — והנה המעבר כבר מאחוריה. היא כבר הגיעה אל הים הפתוח. עתה היא מונה מורתה לעבר ארץ-ישראל. שתי אוניות המלחמה הבריטיות, שרבצו כל העת בקצה האופק, כעיסים שותרים לסוף נתלו מולטות אף הן עשן ומסלילות בעקבותיה, כדי לשמש לה "משמר-כבוד"...

לאחרי-מכן נודע לנו שהגוש לא עלה על סיפון האוגייה, אלא הסתפק במתן עצות לרביהחובל, כיצד לטוב ולאיוה כיוון לפנות — — אייך, שגילה עוד קודם לכן נטייה ליטול על עצמו את האחריות להפלגה מסוכנת זו ללא נחש — הנכסף ברגע המכריע תשייה למופת: הוא לא היסט ולא התמהמה ונתן את הקצת להפלגה; ומשעלתה האוגייה על השרטון — לא נרתע מלקוט-בצעו היחיד, שהיה

סמון בו סיכוי כלשהו להיחלצות. הוא פתח בתפרוני-תנועה מסוכנים, שאמנם הן כיתו את יעילותם. האוגייה נחלצה מן המיצד מבלי להינזק. הכסף, שהיה בידי המתוך, לא הוחזר לנו. בכירוד שהתקיים עמו הצדק האיש ככה, שמטר את הכסף במלואו לידי הנחש. שעה שזה יצא בכירתי אל האוגייה, מתוך ביטחה, כי יעלה עליה כיו להנחיתה — — —

*

המשכה של פרשת "אכסודוס" ידוע לכל — היתה זו פרשה הירוואית של עמידת מעטים נגד רבים, חלשים נגד חזקים. לפני כניסתה למים הטיטוריאליים של ארץ-ישראל, נעצרה האוגייה על-ידי 6 משחתות בריטיות. הללו, הבנויות פלדה, ניגחו את גוף-העץ של אוגיית-הטיולים הישנה. הנוסעים התנגדו בכוח לחזירת התיילים הבריטיים לאוגייתם. פרץ מאבק מר. נגד היהודים חסרי-המגן, שגלחמו בעזרת קופמאות-שימורים וכדומה הופעלו מכונות-ירייה, כדי לשבור את כוח התנגדו-תם. נפלו קרבנות בנפש. שלושה נהרגו ועשרות נפצעו. כדי למנוע קרבנות נוספים, בייחוד בקרב הנשים והילדים, החליט לבסוף הפיקוד להיכנע לכוח המזויין הברוטאלי.

*

האוגייה הובאה לחיפה ושם הועברו המעפילים הרצוצים ומכוי האוש לשלוש אוניות-ירוש בריטיות, בהאמינם שיכלו לקפריסין. הפלמ"ח הימי ביצע בינתיים חבלה באחת משלוש אוניות הגידוש, אך היא נחלשה באחרת. לכסוף הפליגו כולן, כשכלואים בהן כל מעפילי "אכסודוס", פרט לחמישים פצועים ותולים, שנשארו בבתי-החולים בארץ. הישוב המתין להודעה מקפריסין על הגיעם לשם, אך ידעה זו לא באה. הלך זאת החלו פרשנות שמרעות שהמעפילים עומדים להישלח חזרה לאירדסה, ולבסוף הפכו השמועות לחזרות המדימה: הם הובאו לחוף צרפת, והאוניות השליכו עוגן בפודר-דה-בה, גמל קטן, לאהריתק ממרסייל. לאחר-מכן נודע, שהדבר נעשה תוך הסכם סודי בין בריטניה וצרפת, שפמשלתה נגועה ללחץ הבריטי, במידה כזאת שהבטיחה אמילו להעניק לפליטים זכות-שהייה שם, ובלבד שישכישו לרדת מן האוניות לחוף.

*

אוניות הגידוש עגנו שבועות בנמל, אך הפליטים סירבו לרדת מהן. חמון זה, שעבר את כל מדורי-הגיהנום של השואה, שעייף מבדורים כרכבות, ובאוגיות, שהוכת קשות בומן להתנגדות לוטרדה מהאוגייה,

ואכה הכיית האיש בניצוח של הוראת העיבור וזרות מפליאה, וכה היטיב לעשות מלאכתו, עד שלא הוחזר לנו כל פתח לצאת מן הסבך. הוזהרתי בלבי: אילו היה לנו עניין עם גוי, חבר אותה מפלגת סוציאליסטית, שהתייחסה לעניינינו באהרה רבה, כלום גם אז היה הדבר מוכרע לדעתנו? היתה זו דוגמה מאלמת לאותה תופעה עגומה ושכיחה, שיהודים אשר הצליחו לכבוש לעצמם שררה מסויימת, כבואם להכריע בעניין יהודי, דוצים — בכל מחיר — להיות אדוקים מן האמפיתור... על כל פנים, במקרה זה נחרץ דיננו לשבת הקא על ירי הערד...

✱

בשעות הערב המאוחרות הגיע שמריה. ולאחר ששמע מה המצב, הצטרף אף הוא לרעה, כי האונייה הייבת לה פליג — חרף כל הסכנות הכרוכות בכך. בעודנו יושבים ליד אותו שולחן במסעדה, אשר לידו כבר ביילנו למעלה מחמש שעות, מגיע אלינו אחד מידידינו, פקיד נמוך במל, מבני המקום. הוא מודיענו, שנוטר-הנמל מוכן להוציא את האונייה תמורת סכום-כסף, הסתבר שהנוטר דורש סכום של מיליון פראנקים, שהיה שוות בזמן ההוא כאלף לייש. העמדנו פנים שאין מה לדבר על סכום עצום כזה, על אף שלאמיתו של דבר היינו מוכנים לשלם סכום כפול ומשולש. עתה היינו זקוקים למקום כלשהו למשא-ומתו עם הנוטר. פנינו אל בעל-התנדק, ואמרנו לו כי עלינו לשוחח רביעים אחדים עם מישוה ביהדות, ולשם כך אנו זקוקים לחדר.

✱

החדר הממוקש הועמד לרשותנו, ושם לאורו של נר יחיד, נתקיימה המנישה עם הנחט. גבר נאה כמיטב שנותיו, הוא הטביר את תביעתו הכספית בבך, שלאחר שיעשה מעשה זה, יפוטרו ללא-מפק מעבודתו, ללא פיצויים וללא זכות-בימלה, כך שהכסף אשר יינתן לו, יחייב לשמש לו משענה לכל ימי חייו. לא ביוכנונו ומננו על פיקות, ומסרנו את מיליון הפרנקים לידו המחזק, הוא ירדנו הפקיד, מתוך הסכמ, שהלה יחזיק בינתיים בכסף וישלם אותו לנחט רק לאחר שהפעלה תבוצע והאונייה תצא לדרכה. הנחט קבע עם אייק שיגיע בסירתו אל האונייה בשעה אחת וחצי לאחר חצות, ויציאנוה אל הים הפתוח, פניו של אייק זרח מאושר לפתרון נוצלח זה של הכעיה.

הסתוכנו כה וכה, עד שהתקרבה השעה היעודה, ואני יצאתי לתפוס עמדותי תצטת משני צדי הנמל, בולקי נמלה נקורת-תצטית על גבעה הנישאית לטובה רב לפני מעל לית ממנה אפשר היה להשיקוף על כל שמה הנמל ולהחזיק בהחידות

בין הנוסעים, שהכביר מאור על הורדתם מהאונייה, כמקרה ויהיה הכרת בכך. נבהלה בנו עשויים ליפול לא מעט קרבות גוסש...

כל אלה היו, במובן, נימוקים כבד-משקל, המשכנו לשוות כאותרה חכריות, מעלים איש-איש מהרהורי-לבו בקול. שאלתי: מה עשוי להיות המוצא האחר? אם הצרפתים ירצו להוריד את האנשים מהאונייה, הלא ניאלץ לארגן התנגדות. מסימלית לכתות-המשטרה, הנוכל להיות בטוחים, שמאבק זה לא ימתיים בקרב גות? וכלום אפשר להעלות על הדעת, שהמעשילים יחדרו למחנה בלשונ? הרי מי שינסה לעשות זאת יאלץ לעבור על גופיהם של 4500 המעפילים... איך לא התחשב לנימוקים אלה, וכפות-המאזניים ועו לכאן ולכאן, והזכרעה היתה קשה ונורלית. האחריות למיצע ההרפתקני ולגורלם של אלפי הנוסעים היתה לאחר בכלוח-הכלל, טוטלת כולה על שכמו של אייק. השתי, כיצד מתחולל בקרבו מאבק מר בין איש-הים בעל-המקצוע, לבין איש העלייה כי שבו. ברור היה, כי במאבק פנימי זה, תהיה ירו של איש עלייה ב על העליונה...

✱

לפנות ערב, בהיודע לשמריה על הפורענות שירדה עלינו, הצטייד במיליון פראנקים בכסף מזומן, על כל צרה שלא תבוא, ויצא במכונית לסאט — מהלך חמש שעות-נסיעה. היות וכבר לא היה מה להסתיר, העביר את הקשד הטלפוני מפאריס ישר למסעדה שבה ישבנו. לפתע החלו מגיעות בזו אחר זו קדיאות טלפוניות דחופות מפאריס, שהודיעו, כי אין עוד כל תקווה למניעת הגזירה. הבריטים הפעילו על הצרפתים את מלוא לחצם. הנהראה מפאריס היתה פשוטה: להפליג מיד, בכל דרך — אפשרית ובלתי-אפשרית.

✱

לאחר כמה ימים נודע לנו כי הנהראה לעכב את הפלגת האונייה מסאט, ניתנה עלינו מיניסטר הצי המסחרי בממשלת צרפת, חבר המפלגת הסוציאליסטית, היהודי ז'ייל מוק, שעניני הנמלים היו נתונים לסמכות משרדו. אנשינו בפאריס עמדו מזה חרשים בקשרים עמו, באמצעות ידידנו מארק יארבלום. מדי פעם היה יארבלום הולך לסעוד עמו, מספר למיניסטר על עבודתנו, כשנא בוחן את מצב-דעתו של היהודי רמ-המעלה ומדבר על לבו, כדי להכטיח אותנו בפני תקריות בלתי-רצויות, ידענו, שהמיניסטר איננו בליכך איתן בהחלטתו לעזור לנו. חמיר השטנו שברגע מסויים הוא עשוי לשנות דעתו, למרות שבמפלגתו הוא נחשב לאיש החוקי, תואר, שאמנם הצדיק אותו לאחר-מכן, בהיותו שר-המנינה, כאשר במלחמתו עם אויבני המועלים תבדיר ירו עליהם.

מסע ההרפתקאות של ספינת מעפילים

פנצ'ר היה שמה של הספינה. המושלת כיום ארשט על קרקע היס. היא תובילה שיירת מעפילים, שעשתה את דרכה ארבע שנים תמיהות מנמל המוצא ועד התוף הנכסף. את מסע הרפתקאותיה ותלאות נוסעיה של הספינה מספר לנו מפקדה יהושע הלוי.

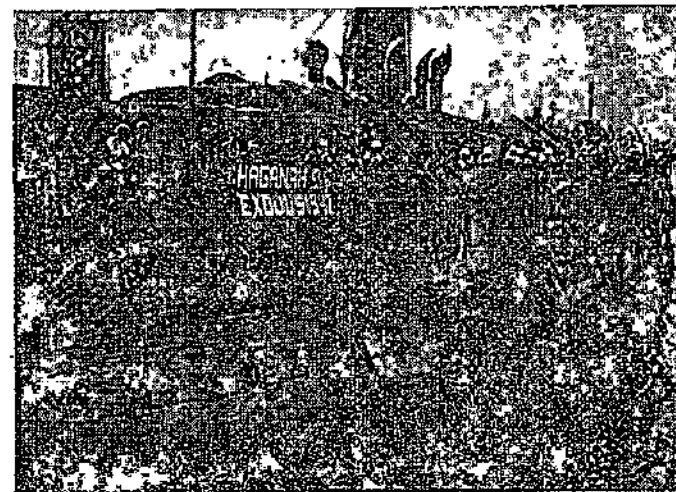
מכר-אזעקה לז'בוטינסקי

הקלגסים הנאצים כבר שעטו בתוצותיה של פראג כאשר שיירת "פנצ'ר" ירבה על צרורותיה בנמל ברטיסלבה. זו היתה שיירה של בית-ירים, שאליה הצטרפו סתם-יהודים מצ'כוסלובקיה, שריו השואה עלה באפם. בסך הכל, 300 איש. ישבו והמתינו כמעט שנה תמימה — והאניה איננה, בינתיים, אכלו הכל, מכרו הכל והיאוש התגנכ ללב. מעל ערי פולין התאבך כבר עשן ההפצצות הגרמניות, הגבולות נסגרו, ושיירת המעפילים עדיין תקועה באפס-תקנה בנמל המוצא. כמוצא אחרון מריצים, דרך הונגריה, מכתב-אזעקה לז'בוטינסקי בלונדון, רק עתה, בהתערבותו האישית של ז'בוטינסקי נשלח שליח לרומניה לרכוש את הספינה.

באמצע מאי 1940 הגיעה "פנצ'ר" לנמל ברטיסלבה. השמחה במחנה היתה רבה: סוף-סוף מפליגים! אל 300 המעפילים שהמתינו בנמל, נוספו בינתיים עוד 100 איש, מפליטי מחנות-הריכוז הגרמניים. בדרכה רבת-התלאות על הדנובה, עוד תקלוט השיירה 100 מעפילים נוספים שניקדו בדרכה, כולם פליטי-חרב. וכך, עמוסה לעיפה, עם 500 נוסעים המצטופפים על סיפונה, יצאה הגרוטאה הצפה בת 279 הטונות, לדרכה.

היה ונשאד איתן ברוח, וגילה כושר עמידה ותבונה פוליטית להפליא. הוא ידע את הצפוי לו, באם יעמוד בסירובו לרדת בצרפת: גירוש נוסף, והמקם — לגדמ ניה, ובכל זאת לא נכנע. ואמנם, אוניות-הגירוש הפליגו שנית, בדרכן לגרמניה. בהמבורג הורדו הפליטים אל התוף בכוח, לאחד התגדות נמרצה. בכך נסתים תפקידם המביש של הכוחות המזוינים הבריטיים בפרשה זו. אמנם, הפליטים הוחזרו לגרמניה, אך הבריטים ביוז עצמם בעיני כל אדם בעל מצפון בעולם, במעשיהם. וביחוד בהקרב הימי ליד חופי הארץ, בין שש אוניות-מלחמה לבין אוניות המעפילים, הם הציגו עצמם בכל צביונותם והכתימו את שמם בכתם בל-יימחה, ולבסוף — לאחר כבלות הכל, התבזו לשווא, כי אנשי "אכסדוס" הגיעו ארצה במרוצת הימים, רובם הגדול לא בדרך הטלולים של עלייה ב, כי אם בדרך מיוחדת דות שהומצא למענם...

יהודה בדגינסקי

שליחות לגולה 1945-1948

1989

יד שבנקין
בית לוחמי הגיטאות
הוצאת הקיבוץ המאוחד

אפרים צור

ב-6 בדצמבר 1946 יצאתי בתוך קבוצה של שליחים עם משלחת חברי הקיבוץ המאוחד לקונגרס הציוני בבאול.

כצעיר שהתחנך בארץ, נולד כפולין וידע פולנית, הוצעה לי שליחות בארצות אירופה אל שארית הפליטה ולחנучה.

באיטליה נאמר לי שעלי לחכות במילנו כמה ימים עד לגמר הקונגרס הציוני, משום שבקונגרס הציוני חתקים פגישה של כל שליחי הקיבוץ המאוחד במרחק האירופי, ובה ידונו בכל הבעיות, שם גם יקבע יעד שליחותי.

להפתעתי הרבה, כאשר חזרו החברים מהקונגרס, הודיעו לי שעלי לצאת לטוניס, לארץ חדשה, לתנועה חדשה. ההחלטה הפתיעה אותי, אמרו לי שההחלטה נעשתה בכנס השליחים בבאול, אחרי שהופיעה לפני השליחים של הקיבוץ המאוחד נערה צעידה בשם נאדיה כהן, שליחת תנועת צעירי ציון בטוניס, הגיעה אשר קמה במהלך מלחמת העולם השנייה, לאחר גירושם של הגרמנים מטוניס אחרי תקופת כיבוש של חצי שנה. עם ההתעוררות הציונית והיהודית שחלה ביהודי טוניס, הוקמה תנועה כללית בשם "צעירי ציון". אנשי התנועה הזאת נפגשו עם שני חברים מהקיבוץ המאוחד — אפרים פרידמן ויגאל כהן, פעם אחת בזמן מלחמת העולם השנייה ופעם שניה מיד לאחריה. בהשפעתם החזילו להפיש את דרכם אל התנועה החלוצית בארץ. ההכרעה נטתה לכיוון הקיבוץ המאוחד.

נאדיה הופיעה לפני כינוס השליחים בבאול ואמרה שהיא משוכנעת, שתנועת צעירי ציון תהיה טובה לראות את עצמה כחלק מתנועת דרום הפלמית ולתנועה מגשימה בארץ. בקיבוץ המאוחד ותביעתה היחידה היא לשלוח שליח לטוניס.

ברור היה ששליחות לטוניס פירושה ידיעת צרפתית. הסתבר שכלל המשלחת הגדולה של הקיבוץ המאוחד באירופה לא היה איש השולט בשפה זו. גם בארץ היו האפשרויות מוגבלות ביותר. הבעיה רחוקה, ולכן החלטת שעלי לצאת לצפון אפריקה. טענתי להגנתי שגם אני אינני יודע אף מלה צרפתית, אבל נימוק זה לא שיכלע היות וצריך לעשות המלאכה, חייב משהו לעשותה.

קיבלתי את הדין, נפשית עברתי איזו מסמורפוזיה. בארץ חשבתי כל הזמן על שליחות לפולין, השחזתי קצת את הפולנית שלי ולמדתי קצת יידיש על מנת שאהיה מסוגל לדבר עם האנשים, והנה נפל עלי פתאום פחד הצרפתית, ואני חייב ללמוד צרפתית. נאמר לי עוד שעלי לחכות להוראה מפרוץ על מועד יציאתי, משום מה אחרה ההוראה לבוא. אחרי שחיכיתי לשורא עשרה ימים במילנו פניתי לחברים שלנו, שליחי הקיבוץ המאוחד שעברו באיטליה וביקשתי תעסוקה. יתנו לי לעשות משהו התחנתי. הציעו לי לנסוע לקיבוץ נוננטולה שבצפון איטליה.

יצאתי לנוננטולה, כמעט שכתתי את פרשת צפון אפריקה והשתלכתי כעבודה.

הקו הזה? (היה קו לבן על הכביש) בתוך הקו' אנו שולטים במצב, מעבר לו — נפשהיכם בידים.

אחרי גאום מעורר זה תהיתי: הרי שלחתי מברק, ובוודאי נשלח מישהו מגבלה-ברנו לחלצני מכאן — אך לא היה שם איש. רק כמה הגיו מונית ערשיים, שלא נראו מוכנים להסועני ולו בכל מחיר. פתאום הגיחמן הצד אדם, תפס אותי ברועי והחף אותי ללא מילים לתוך אוטו קטן שהמתין בפניה; החל נוטע בכל המהירות — אך לא לעבר הכביש, אלא לתוך הפרדסים. מחגנה שלחה אותה לשרה התעופה להוציא נוטע יהודי, שלא ידע מה מחכה לרברואו. יתרה לא יכולתי להציל מפיו: הוא היה כל כך מתוח, שלא היה מסוגל לחבר. בין פרדסים ושרותן בדרכי-עפר, הצענו לתל-אביב. באלנבי הוא דחף אותי החוצה, באותה העדנות: בה הכניס אותי למכוניתו ונעלם.

עליתי למוזיקת הקיבוץ המאוחד. קיבלו אותי בימול טוב, נולדה לך בת.

"אבל למה לא באו לקחת אותי?"

"לא הודעת".

בקיבוץ התברר לי שעובדת הרואר, שירעה מה שאני לא ידעתי — על הולדת הבת, חשבה שמבורק, שכלל רק את מספר הטיסה, הוא צורה מבוזת של ברכה למאווע המשמח, והתכוננה למסור אותו לאשתי, לכשתשוב מבית-החולים.

התחלתי לדבר עם האנשים ומהר מאד רכשתי אה שפת היידיש. כשליח צעיר עסקת פתות בהרצאות ויותר בארגון ערכי שירה וריקודים. בשיתות אישיות ובהוראת עברית. לאחר שלושה חדשים של פעולה בנוגנטולה קיבלתי הודעה מרות הקטן שהיתה אחראית על המשלחת באיטליה, לעבור לאזור רומא, כיוון שקיבוץ נוגנטולה עמד לעלות ארצה.

לעומת זאת הגיעה קבוצה לרומא, לאזור קסטל גנדולפו, עיירה הסמוכה לרומא. נווה הקיץ של האפיפיור. הקיבוץ הרכנס לאחת הוילות ואני, כאמור, נשלחתי לשם כדי להמשיך בפעולתי החינוכית. גם בקיבוץ זה ישבתי שלושה חדשים. למכה המול, מצאתי שם אחת מחברות הקיבוץ, יוצאת פולין, שידעה היטב צרפתית והיתה וידעתי שבסופו של דבר יהיה עלי להגיע לצפון אפריקה, ביקשתי ממנה שתלמד אותי לשון זו. היא לימדה אותי את החוקים האלמנטריים של קריאה בצרפתית במשך כחודש ימים, ואחרי כך שוב שקעתי בעבודה.

במלאת חצי שנה לשנותי באיטליה הגיע מבוק שלי להגיע מיד לפריז. לעצמי הודיעה לי המזכירה כלשכת דוד במלון מטרופול שכל הפעילים יצאו לגרמניה לועידת דרוו. לא ירעתי מה לעשות. הייתי בסך הכל בחור בן 22, הסה נסיון בפעילות ציבורית. לא ידעתי אפילו שצריך לבקש כסף לקיום. היות והיתה לי כתובת של בן דוד, שחי בצרפת לפני המלחמה, הלכתי אליו ונתארחתי בכיתו. אבל בכל זאת הציקה לי העובדה שלא היתה לי פרנסה בכיס. כלשכת דוד הציעו לי להפגש עם יעקב מוסקוביץ, שהיה אז מפעילי העליה. אני מוכרח לציין עד כמה רבה היתה ההבנה שלו. עוד בטרם התחלנו בשיחה הוא אמר לי: "אני בטוח שאין לך פרנסה בכיס, ואתה מסתובב לכך. הא לך עשרת אלפים פרנק להוצאת קדם — אני אקבל מהתנועה באופן כלשהו". לאחר שהוא כבר בעצמו אצל האנשים הנוגעים בדבר, הודיע לי שהסיכויים להשגת ויזה לא לגיטימית קלושים מאד. היתה זאת תקופת המרידות הגדולות של הערכים נגד הצרפתים בשנת 1946. הוא הציע לי לפנות לברגינסקי, מראשי המוסד לעליה ולבקש עצה ממנו. לא הכרתי את ברגינסקי. הוא קיבל אחי בדירתו. הוא ידע שאני מיועד לשליחות לצפון אפריקה. הראה לי ספר שהוא קורא, את "שלמה מולכו" של א. קבק. הוא הציע לי לקרוא את הספר בטרם אצא לצפון אפריקה. ספר זה יעזור לי הרבה להבנת המצב שם. הוא הציע לי לא לתכות לויזות. אלא לנסוע למרסיי, למחנה של מלוחי אניות, לכתוב מכתב לאפרים פרידמן, אשר נמצא כבר בצפון אפריקה לשם ארגון אנית המפעילים הראשונה משם. הוא נמצא שם בתור פלשתינאי עם ויזה והוא כבר קרא לך שאגיע לצפון אפריקה. ליעוד.

החיישתי במחנה המלחים במרסיי, כתבתי לאפרים וכעבור כמה ימים קיבלתי תשובה על פיסת נייר ובה הודיע לי שביום מסויים בשעה 12, בבאר לא רחוק מהגמל, עלי להפגש עם מלח בשם אנדרז' טומז'יני. בתוך המעטפה היה מונת גם חצי קלף חתוך. הנחתו שהמלח רוכב צרפתית ואני כמי שאינו דובר צרפתית נאלצתי למצוא בתוך המשוד של הסוכנות איש מהימן אשר ישמש כמתורגמן. נכנסתי לבאר. כל העינים הופנו אלי, כנראה לא התאמתו לסביבה. היתה זו

סביבה של מבריהים, גנבים, רועי זונות ומלחים. בדיוק בשעה 12 נכנס אדם נמוך מדרה כמו מלח. הכנתי שזהו האיש. הוא נעצר ליד הכאר, ביקש בידה. עמדתי ליד ולחשתי כאילו לעצמי "מיסיה טומז'יני" והוא ענה: "ווי, ווי" מיל לקחנו את הכרסות, החיישנו ליד השולחן התחלנו בשיחה קצרה. כשרק החיישנו הוא הוציא מכיסו חצי קלף והעביר לי מתחת לשולחן. כך יכולנו להמשיך בשיחה. הוא אמר לי שעלי להופיע בבאר למחרת בבוקר, בשעה 8, קרוב יותר לשער הגמל. רכד אחד היה לי ברור שאני בידי לשבט ולחסד. שאלתי אותי מה אני רשאי לקחת אתי. היו אחי מוזודות כמובן, וכן חפצים למשך שנתיים. הוא אמר לי בצורה פסקנית: "שום רכוד". אחרי דין ודברים הרשה לי לקחת חיק ד קטן ואמר לי להתלבש קצת כמו פועל וקצת כמו "בן אדם". לקחתי לי במחשני הגיינט חולצת עבודה אמריקאית וזוג מכנסיים שהיו מיועדים ספק לעבודה ספק לאחר העבודה ותפתי לי מקום סתר לפספורט הפלשתינאי שלי.

למחרת ב-8 בבוקר נפגשתי אתו בבית-קפה. הוא הופיע בלויזית אדם שני. הם דיברו אלי, אני לא דיברתי אליהם, לא הכנתי לא צרפתית וגם לא איטלקית. הכנתי רק שצריך ללכת אחריהם.

כשהגענו לשער, שאל שוטר: "מה הענין?" הם הצביעו אל אנית שעמדה ואמרו שואת "ויל דה אלג'יר", אנית שנוסעת בקו מרסיי אלג'יר והם המלחים. הם באמת עשו רושם של מלחים ולכן לא עצרו אותנו. ניגשנו לאניה שהיתה אנית נוסעים, עליתי עליה בעזרת מתן שותף. ברהמי מסיפון אחד והתחלתי להתחבב על סיפונים אחרים ולא ידעתי כעצם מה אעשה כל הלילה. כעבור שעתיים כאשר האניה כבר הפליגה, הופיע המלח שלי והוציא לי כסא. מיד העמדתי פני שן כדי לא להיכנס בשיחה ידיונית עם שכני. לא עצמתי עין אף לרגע, הייתי מאד מתוח, הלילה נמשך עד לאין קץ.

בבוקר, כשהגענו לאלג'יר והאנית הטילה שם עוגן, האנשים התחילו לרדת, ואני נשארתי לבד. שוב הבינתי שעלי להיות "פועל", החלפתי את הבגדים ונשארתי לחכות. נסענו לאלג'יר העירה שם הכניס אותי המלח לבית קפה, החיישכ על ידי וחזמין בירה. הייתי מאד מתוח. עד שהתקרב אלינו בעל הקפה שהביא את המשקה, רכן על אוזניו ואמר בלחש "שלום עליכם" או הונח לי.

כעבור כמה רגעים הגיע אפרים פרידמן, נגש אלי בשקט והציג את עצמו. מיד אורו עיני, המתח ירד והכנתי שאני נמצא בידיים נאמנות. היעד שלי היה טוניס, לא אלג'יר, כדי להגיע לטוניס צריך היה לעבור גבול, בזור שלא יכולתי לצאת לדרך לטוניס ללא סיווד של תעודת זהות מזויפת. הייתי חייב להשאיר באלג'יר למשך שבועיים.

יצאתי לטוניס ברכבת בלויזית חבר חנועה. סיכמנו בינינו שאני אהיה חרש אילם, והוא יהיה חזרבר שלי. הגענו לגבול המשטרה עבה את כל התאים, ביקשה תעודות וחקרה את הנוסעים. אני עשיתי תנועות ידיים של חרש אילם והמלווה שלי הסביר לשוטר את כל הפרטים. בדרך זו הגעתי סוף-סוף לטוניס, לאחר חצי שנה באיטליה ועוד כחודש בדרך במרסיי, מרסיי ואלג'יר.

היסטתי לכתוב בענין זה. חייכתי עד שאחד מחברי התנועה ייסע לפריס. אמנם התנועה בטוניס היתה מקבלת הקצבה קבועה מהקיסר עד טרם בואי ומההקצבה הזאת התקיימה האקטיבה צורך לציין שהפעילים באו ברובם מבתי עניים, עובדי ארץ עבדתי והקדישו את כל זמנם לתנועה.

כשהגעתי לטוניס, הייתי אני האחראי לחלוקת כספי הקיסר. סכום זה היה מתחלק בין 7-8 הפעילים שהיו זקוקים לתמיכה כספית. היתה שם לקניית גיד, מלתת כתיבה זכר בשבילי לא נותר כלום. לבסוף נמצא לי פתרון חלקי: משפחה עניה הסכימה לארח אותי חמורת סכום כמעט אפסי, שאפשר היה להסוך מההקצבה. תמורת סכום זה קיבלתי מקום לינה ואוכל בבוקר ובערב. ארוחת צהריים כמעט ולא אכלתי, מפני שנזהרתי מלהיכנס למסעדה והסחפתי בסנדל'ך כלשהו. המשפחה הזאת סיפקה לי גם שמיכות ומגבות, פשוט כי לי לא היה שום דבר. היה מאד לא נעים. כי זו היתה משפחה עניה. לא היתה מקלחת בבית, התרחצתי בגיגית, כאלה היו התנאים. בבוקר שתיתי רק כוס קפה, זה מה שקבלתי ולארוחת ערב היו משאירים לי שאריות על השולחן. הייתי חוזר בשעה 10. מלבד בלחם לא הייתי נוגע באוכל. לא הייתי רגיל למאכלים של צפון-אפריקה. מאכלים עשירים בהרבה שמן. במשך שלושה חודשים ידיתי ואיבדתי כ-18 ק"ג ממשקלי. לו הייתי שולט בשפה הצרפתית, ייתכן והייתי מסתדר אחרת.

הפגישה הראשונה שלי עם התנועה כמלאו היקפה היתה במחנה בעיר טוס. ראיתי את התנועה הזאת על כלי רולות האמצעים שבירה, תנועה צעירה, מלאת חיים, מלאת רצון והתלהבות, הבורה נהדרת של אנשים מסורים מאד. קיבלו אותי בחביבות כשליח ראשון מארץ-ישראל. לגבי רוב החברים הייתי בעצם הארץ-ישראלי הראשון שפגשו בחייהם. הפגישה הזאת היתה מאד מלבבת, הרגשתי שיש פלפי איהו רגש של התרפקות, של חיבה, של רצון להיות במחיצתי, לשאוב חייות ממני.

כמובן שבאותה תקופה צדין לא יכלו אפילו לשאול אותי שאלות, כי לא יכולתי להשיב. לאחר שהות של ארבעה חודשים בטוניס שכרתי את מחסום השפה. זה היה בסמינר הראשון, שהקיף את כל השכבה הבורה וחלק משכבת הביניים, סמינר שנמשך בסך-הכל שבוע ימים והתקיים בחולשת החורף. שני דברים נותרו בזכרוני מהסמינר: האחד העתונים שקיבלתי באיתור מהארץ מצאתי מזדעזע אבל על נפילתו של אהרן שטולץ ז"ל, חבר קבוצת הצופים בחתוכות שהצטרף למעגן מיכאל ונפל ליד ביר עסלוג עם ראשיתה של מלחמת העצמאות. לאחר השמחה הגדולה ששמחנו עם התקבל החלטה של האומות המאוחדות בכ"ט בנובמבר, באה הידיעה המעציבה על קרבות וקרבתה.

הדבר השני: החברים חבצו שהרצאותי תעמדנה במרכז הסמינר, פירוש הדבר היה שמחצית הזמן היה עלי להרצות, כלומר כארבע עד חמש שעות יום יום. זה היה המבחן בשבילי. החברים הציעו לי להרצות בעברית. מסוינתי ידעתי שזה צלתי אפשרי. כסמינר של שבוע ימים לשמוע עברית ארבע שעות מדי יום — החברים לא יעמדו בזה. אמרתי שישנן שתי אפשרויות, או שארצה בצרפתית, או שלא ארצה

הארץ-ישראלי היחיד שהסתובב בחקופה זאת בצפון אפריקה היה אפרים פרידמן. הוא ביקר בכל ארצות צפון אפריקה, בענייני עליה. היו לו קשרים גם עם התנועה, כי כל פעולות העליה נהגנה היו מברצנות על ידי חברי תנועת דרום תנועה אחרת לא היתה קיימת בצפון אפריקה. כמרקו עדיין לא קמה תנועת דרום, אבל החבורה הטוניסאית היתה כבד מוגדרת לדרור ואפרים פרידמן גייס את חבריה לצרבים שונים, כגון ריכוד מחנות ההודים, שחיכו לעליה באלג'יר.

בטוניס מצאתי חבורה פעילה שמנתה 10-8 חברים, כולם דוברי עברית, זו היתה אחת ההתחלות הגדולות בשבילי. הם למדו עברית במשך שנים, כאחת מתוכניות התנועה, יום יום — שעה עברית.

במרכז עבדו אנ גדיה כהן, אהוד למברוחו, עופרה למברוחו, ואנשים נוספים שהיו בקבורה אשר אחר כך התפלגה. מרדכי הקימה את השומר הצעיר בטוניס, בעצם השומר הצעיר בטוניס הוקם על ידי חברי דרום. בחלקו זה קרה בשל בלבול בין אידיאולוגיים ובחלק — בשל מתחים אישיים. מצאתי חבורה נאמנה, פעילה ומסורה (סכיבה תנועה לא גדולה, כ-50-60 חברים, מאד נאמנים).

צורך לציין שעל כבוד היה מוטל על כל חבר תנועה. כל אחר חייב היה להקדיש בכל יום שעתים שלוש לתנועה ובכלל זה לימוד עברית, אפילו הבחורים עמרו בקושי במילוי הדרישה הזאת. אחת הסיבות להקדמת הפעולות במרדכי-התנועה הייתה שגם רדת היום אף בת לא יכלה להשאיר במרדכי, כולן, חרף מפעילים רבנות מאורגנות, היו חייבות להיות כבר בבית. לפי כל הפעולות התנהל משעה 18 עד 19 המועדון, שהיה בעצם חדר שכור אצל משפחה עניה, היה פתוח כל היום, כל חבר שהיה לו זמן פנאי, היה מופיע במועדון. היה עוד מנהגיפה מאד בתנועה, אפילו בעצם הפסקת הצהריים, היה כל חבר בא ממקום עבודתו למפגש במקום מסוים ברחוב כדי להתראות עם החברים למשך חמש דקות. היה אומר שלום וחזרה לעבודתו. מנהג זה יצר תחושה של סולידאריות, של עבודה משותפת.

העבודה שהאקטיבה דיכרה עברית הקלה עלי מאד, זה אפשר לי להתחיל מה עבודה. יכולתי להיפגש עם חברי התנועה, כי תמיד היה מושבה ששומרת כמתקנת. לא הייתי מאושר מדרך עבודה זו, משום שלא יכולתי להרצות ולשוחח עם חברים באופן חפשי. על פי רוב עסקתי בערבי שירה וריקודים ובמשחקים אמנם דברים אלה היו חשובים, אבל הייתה הרגשה שאין לי השפעה על החברים, צלתי מגע בלתי-אמצעי איתם, אינני יכול לספר להם, להסביר להם. באמצעות התנועה היה קשה לנהל פעולה מסודרת. המגע היחיד שהיה לי היה עם האקטיבה, להגות מה שיכולתי לתת בעברית, אבל הרגשתי היתה קשה למדי.

נוסף לכל הקשיים עמדה לפני שאלת הוצאות הקיום. אם לומר את האמת הרגשתי עובדה שהשלח לצפון אפריקה היה האחרון בסולם ההאגות של הלישכה בפריס. במקרה היו שליחים חברי קיסר בצפון אפריקה, היו אלה השליחים שצברו עם אפרים פרידמן: רפאל חמל, בן-ציון ורבקה'לה כשרן. הם באו במטרה לנסות ולארגן עליית נוער במרוקו בנוסח סוריה. הם היו אנשי המוסד לעליה ואת הוצאות קיומם קבלו ממנו. אני הייתי שליח הקיסר המאוחד. האמת היא, שמנימוקים שונים

כלל החברים הסכימו שארצה בצרפתית, אבל ספקו אם הדבר יעלה בידי.
החלטתי לקשף מאד, היתה זאת באמץ פוצצה מצדו להרצות בצרפתית, אבל
אחרי ארבעה חודשים החלטתי להעזיח החברים כמעט המקצועי מצדן, כשיש
השגיאות שלי רעמי צחוק מלאו את האולם ונתתי עם ההקשבות הדדיות, זה גם הפני
קצת את המוח שלי, היתר נזקק להפסקות אלה, הרצתו לפנינו על מולדות המפעל
החשיבותי, על ההגנה והקייבו, כלומר: הבאתי בפניהם את חולדות המפעל העשירי
עד למלחמת העולם השנייה, כל מה שסיפקתי להם היה חדש בעיניהם, הם ידעו על
אבות הציתות, על הרצל, ולילובלום, הם הכירו אותם אישום שהיה כתוב עליהם
בצרפתית, אבל התחום התועותי שלני היה שטח בוד עבודים, בטוהים עצמה העני
חצי שנה ועם כואה של רחל כהן מקנבים עברתי לאנגליה, סובס או להרחיב את
התנועה ולקיים סניפים בכל הערים העניות של צפון אפריקה: בטונס, באלג'יריה
ובמרוקו.
לאנגליה יצאתי בינואר 1948, חברים מפעולי התנועה בטונס יצאו למרוקו
והגיתו את היסוד לתנועה המרוקאית, הם הקימו גרעין טוב, נחמד לטונס, התנועה
הפחילה, להחפחה, וזהו מאוחר הגיע השליח הראשון של הקיבוץ למרוקו.
התנועה באלג'יריה היתה מבוססת כולה על נוער בגילים 15 עד 19 ומנתה כמאה
חברים, היו לה סניפים בכמה ערים, מבחינה בספית לא יכולנו להרשות לעצמנו יותר
מבוקר חר'פעי ובהדומנות, כאשר חכמים מן התנועה היו מגצים לטונס, עיר
הקברה, היינו נפגשים איתם לשם ברור עניני התנועה ולשם הכנת מוכנות עבודה
בדרך כלל הם היו מצלים כל הנוע, כדי להדריך בסניפים.
קשה מאוד לנקוב במספרים, התנועה היתה הקבוצה צעירה היהודית
אומנם לא היתה לה אופי מתחרזי, אבל גם לא לגאלי, ואם לא היתה מנועה ליגאלי
השומה לפי התקנות הצרפתיות של המקום, התנועה נזתה מעדת פורסים, החשש
מפני היהודים היה גדול יותר מאשר החשש מפני השלטונות הצרפתיים, היתה זאת
הקופה של מחינות מסוגיות בין השלטונות הצרפתיים לבין הערבים, וההגדרים
מצאו עצמם בן הפטיש והסדן, הם חששו מאד שכל פעולה במסגרת יהודית, שלא
תמצא חן בעיני הצרפתים וגם לא בעיני הערבים, עלולה להיות נזרם אנטי-יהודי.
לכן לא באו בעק נפה את הפעילות הציונית.
היתה התנועה גם מצד היהודים, החברים ניהלו מאבקים אתם, אך שפעלו
במחתרת, כדי שההורים לא ידעו על מעשיהם, כל זה הקשה עלינו מאד, גם
המגורנים לא היו נשמים על שם רדוף.
התנועה בטונס הכתה קשה מאד על ידי הפילוג הפילוג נטל למעשה את
האקטיבה הוותיקה, המבוגרת יותר והם הצליחו לספת אליהם חלק מחברי התנועה,
אבל צריך לציין שכשחזרו החברים מהסמינר העולמי של גרנו באיטליה, שיממה
התנועה את עצמה, אופיה השתנה במקצת, היא נעשתה יותר עצמית, אם קודם
האקטיבה היתה הגונה הדומנטית, הגישת השם על האיות ובמידה מסוימת נזקק
כפמון, היו שאחרי הפילוג, חדרה התנועה לשכבות העממיות ובנתה את עצמה
כתנועת נוער קלאסית, שבה שכבה בתורת ושכבה צעירה.

היו הרבה מאד ירישות מצדדי התנועה, להוציא את הפעולות הרגילות היום-
יומיות, הלאה התנועה הפקיד מרכזי בכל הפעולות הציוניות שנעשו בצפון אפריקה
— מעליה בהנהלות עוליים דרך גבולות, בהקמת גרעיני הגנה וגם בפעולות הציוניות
הרשמיות כגון הקוד הקיימת, כמו כן היו חברים התנועה פעילים בכל המוסדות
והגופים הציוניים, הם עמדו לרשות הכללי ועשו כל השליחויות שהטילו עליהם.
מי שלא עמד בדרישות התנועה לא יכול היה להמשיך ולהיות בה, לכן נהגו גם
להוציא חברים, החפיסה היתה: אנחנו קאדר של מהפכנים, כך היננו את החברים וזו
היתה הארירה לאחר עלייתו של בורגיכה לשלטון הפונקציונל עליה, של העפלה
וכן — נפסקה אבל התנועה לא שינתה את האופי החלוץ שלה.
במרוקו נפוצה השמועה בביטאות שיש דרך לארץ ישראל, לאחר המגעים
הראשונים עם השליחים ועם פעילים מקומיים התחילו יהודים לזוז החלילה ורימה
אל עוגיה לצבול פרוקו-אלג'יר, אנשים רבים הגיעו היה הסכם עם המשטרה
הצרפתית שלא יחזירו אנשים למרוקו, אבל לא יתנו להם לשבת באלג'יר, מן רב
צריך היה לסדר להם העודות מיתרות, מעין העודות מעבר דרך אלג'יריה שהיו
חוזרות על ידי המשטרה, כביכול, המשטרה הצרפתית שאמנם ידעה על העליה לא
הפוזעה, אבל כל שוטרי במפס או במל יכול היה לאסור כל אדם ולהכניס אותו לבית
הסוהר, היו אלג'יריים למוצה, לחץ השלטונות הצרפתיים היה קשה, הם התנגדו
להקמת מתנות זאימו שאם לא נעמדו מתנאים שלהם יסגרו את הגבול, אסור היה
לשכן את האנשים בבית מלון אפילו ללילה אחד ואי אפשר היה להעביר את האנשים
בנסיעה ישירה מאלג'יר, צריך היה להחזיק אותם באלג'יר ימים יומיים וכאן עמדה
השאלה איפה להחזיק אותם.
התנועה גייסה לכך את בית הקהילה היהודית החברים היו סגורים אבל
המסדרונות היו פתוחים, על המדרגות ובמסדרונות שני אנשים, נשים וילדים
והתנועה התגייסה לעזרתם, כל היום היו האנשים מסתובבים ברחובות ורק בערב
היו מתאספים בבית הקהילה היהודית המסדרון הקטן של התנועה הפך למחסן
לחפצי האנשים, גם לעזרה ראשונה ואוכל ראגה, התנועה היא העמידה עצמה
לרשות הענין הזה, בפליציה כזה היו באים לטונס איש ולנים במסדרונות בית
הקהילה היהודית, משפחות על ידיהן, היה גם מקרה שאשה גדה על המדרגות,
למחרת היו משתלפים לשלוח אותם, כי-כלכל יום היו מגיעות אניות, שלחו אותם
למרסיי, בה היו מחנות מעבר והצדפתים לא הפריעו.
התנועה באלג'יר היתה פחות מאוד גנת מבחינת החיים התנועיים הפעילים, אבל
גם בה היתה אותה רוח של מסירות, היא היתה במקור העלילה, בשנות העליה, כל
הומן בפעולה, אחרי-כן התחילו גם פעולות ההגנה, כשהיו גילויים של תקיפת
יהודים בערי השדה, באלג'יר פעלו מטעם המוסד לעליה בן ציון ורכבה להישגן
מקדמה, סיכמו כינינו שאין הגיה שאני אשאר באלג'יר הבירה, בשעה שחפיקי
ההחוף ביותר הוא להקים את התנועה בכל ערי אלג'יריה, באלג'יריה היתה
אוכלוסיה יהודית גדולה, מפורזת בהרבה ערים בריכוזים גדולים של 20-30 אלף
יהודים, אבל גם בריכוזים יותר קטנים של 5000 איש, לכן יצאתי לערי השדה.

התחלתו להקים סניפים בקונסטנטין, בסתף, באוראן, בחלמנסק, סידר, בל-עכס
ובמקומות אחרים. עברתי באופן שיטתי ממקום למקום, ידעתי סביבי חבורה של
בחורים, אבגותי סוף, הנחתי יסודות ראשונים, סמינר למורים, לימתי עירי
וריקודים וגם תמי שיעורי עברית. הקאתי אחי לכל מקום, ספרים, הקמחי ספרות
בטיסים, ערכנו תכנית, עבדתי, קשרתי את האנשים, עם אנשי ההגנה נעם פעולה
העליה. ^{העליה}
בעצם היה כוונתן הראשון מקובל מינדר והוא לא להקים את אוראן-ההגנה ללא
הנה לו, שום כסית אחר, פרט לחברי הוועד, אפשר-למה, שהגיעו הפעלה המימית
המקשר והכסים, לא צמחן ההנהגה היו סניפי הוועד, כי נמאנתו לא היו לגאליים
אבל היו תנועת נוער, יפולגו, לפחות, להנמיך בחור, תנועת נוער צופית, לכן
שימשו כיוסג לפעולות ההגנה. ^{ההנהגה}
זו הייתה עבודה מאד לא שגרתית, את הכל היה צריך להקים מן היסוד ובדרך-ללא
רגילות, עבד הקמת ההנהגה ישראל היה בחדר לי שתפקידו לא מוגבל רק לעבודה
כתנועה, בעליה וכוונתה, האיחוד את תפקידי להקיא את היהודים למדינות היהודית
לקשר עם מדינת ישראל, תמתח באוכלוסיות היהודית היהודים, תמנה ציפי להמנהג
הגדול, שכולם נדלקו בה, בין אם היו ציונים ובין אם היו לא ציונים, כסמכות
האנשים, כמובן שהיה גם חלק אנטי ציוני, הרגשתי את עצמי בין היהודים שגורתי
הראשון, של מדינת ישראל שערך לא קמה, כך גם קיבלו אותי, לא בהפעלות
פומביות, כי הייתי בלתי יגלגל, אבל הוועד, לבחיים, אלהים, פאן-כל-הימי ומי של
העור, נתקבלת ממש, כשגרירי ישראל, השתדלתי לגבש את ההתלהבות הזאת, לתת
לה משמעות, ניסיתי להסביר להם את המצב מבלי שיתעצבו, הוועד קורה פאן-
אבל אמתי להם, שיום הברח המדינה היה יום קשה, הוועד איתם על המלחמה
מלחמת ישראל, עבד, מלחמה עם אפאת ערב ולא רק עם כנפיות, והממצד, היחיד
את, על הפחד שלהם, על החשש לפהעוה, רמותן להם, שגם כנושא היה אנטי-
מספלים, מנסים להקים כוחות, אשר בכל מקרה יגנו על הוועד והיהודים, מפני
פורעים, בלתי-קונסטנטין, ארגנה הנהגה עם עמדות, ב-1941 במאי-היו מוצבות עמדות מניל
היהודי ועל השכונה היהודית, מחנה לקונסטנטין, שבו קשמה של ההגנה ידו אנשים
מבחינים עם קצט גשק, נוסינו לקשנה קשנים, גם עם השלטונות הצרפתים, שאם
יחזו צורה להודיעם, שחברא העוהה, בזמן ושל לא נסמך על האנשים המקומיים שיהיה
ברובם ערכים.

את הוב הפעולות הונחו עושה כלילה ביום לא הייתי נמצא לרוחות הייתה משיר
לי חדר שחצר, שישמי כמפקד שלי, אליה הייתי נטמן את החברים לפעולות
תנועתיות זאת היהודים האחרים לשיחות בירור, בכל מקום ימד לערוח את
החברים ^{ההנהגה}
היו לי קשרים רבים בקונסטנטין, למשל, חרתי יום אחד אל הכית שלי וכוונתי
כתחנת האנדרוס, חיכה לי כן המשחה והציע לי שלא לתווך המנהגים צומדים
שם בלשים מאן הבוקר ושאלים עם, האיש צדין ישנו, החלטתי מיד להסתלק
לאגרא הכיתה ומאלגר עבדתי לענה אתר, בדרך נד יצאתי לאור אוראן והקמת

את הסניפים בתלמנסון, בכל-עכס ובאוראן. ^{ההנהגה}
באוראן, הייתה קהילה יהודית גדולה, הבמס לתנועה באוראן וזו חבתי ביתר
לשעבר, התנועה היהודית, שהייתה קיימת, קשה שפנת, חיילים יהודים מאמריקה שחונג
באלג'יר, כיוון מלחמת העולם השנייה ובתוכם, כנראה הוב-כמה חברי בית-יד, אשר
ארגנו מועדון בית-יד, במדונן היו, בחורים צעירים בעלי השקפות קומוניסטיות, הם
אתרי, מלחמת העולם השנייה רבה בנטיית השמאליות, מצאתי צדוף של ביהודים
צעירים, בעלי השקפות, אקטיביסטיות, מצד, אחוה-המצד, שני-בעלי השקפות
סוציאליסטיות, מאד שמאלניות. ^{ההנהגה}
לחבורה קטנה, קודת העברתי סמינר במלון שלי, לאחר, ששלחתי כבן-צעד פחות
הצוטי, להשתמש בתנועה, קודות המוסיפת, ולתת במלונות, חסיה מצאתי חדר
שקט, והייתי מומין לשם חברים, בדרך-כלל הייתי מתאונ מלונות, כשהייתי לגולה
שיחה-יותר רצינית הינו, וצאית לטיל אל סתור לצורה בזה-היית נקח העבודה
הפנייה הייתה תמיד לארגון את הוועד הראשון, אחרונה קבוצה של שלמשה אהבה
תמנשה וזכרים, שיערת שהם, נאמנים לך, וישארו יפול למטה-אלהם גם לאתם
שאתם, עובד את המקום. ^{ההנהגה}
אין כל ספק שדרור הייתה התנועה הראשונה בטרנס, היא התחילה ב-1947 והיא
היה הרע בצפון אפריקה כולה, גם כאשר התחילה תקופת המתהדר למדינות עצם
העובדה שהיינו המנהג הראשונה קבוצה שם, כלשנו, בתנועתנו של הנועה השם
דבר היה משהו מורבך. ^{ההנהגה}
היה קשה תמיד בין מניפי התנועה, בשלוש הארצות, בפברואר 1948, התקיים
סמינר צפון אפריקאי של פעילים, על-יד אלג'יר, ובפעם הראשונה הניחו חברים
ממרקו ומטוניסיה, ומספרים שונים באלג'יריה, היו בסמינר צעירים של פשה
סניפים משלוש הארצות, הסמינר גור, שבו השתתפתו היה בעצם סמינר רחב-הצפון
אפריקאי הראשון, אחר-כה היו מפגשים נוספים, במאזם הסניפים של אותה הזמנים
לא היו יכולים להיות מפגשים רבים כאלה, ניתן היה לכל היותר למפגשים על-
איש-אחד, אך שניים, וגם זה היה במאט, מעל לכל אפשרות ידע, לשאחה הסמינר
הראשון התברר היה נהוג לקיים פעם בשנה סמינר צפון אפריקאי בלש-סי-סניפי
הפעילים, בהשתתפותם של כ-250 חברים, מתלפנ בתקופת היה משה הזמן
מגינור.

והעליה ממנה פסקה וצריך היה להמשיך את התנופה החינוכית הארגונית. התנופה החינוכית הארגונית לא נמשכה בממדים כפי שצריך היה להיות. יכול להיות שזאת היא אחת הסיבות שכאשר באו הזעזועים על הזרועות הזאת, היא לא עלתה לישראל אלא נשארה בצרפת.

השליחות והפעילות הציונית היהודית בצפון אפריקה כולה בזמן של מבצע מלחמת העולם השני לנדיה שתעמלד בראש המבצע. האקטיבה הטוניסאית עשתה אפנים שליחויות רבות בכל צפון אפריקה. הדגם שלהם החקבל בכל צפון אפריקה. התנועה — זה בית מעין בית שני לאדם; היה לכמה פעולות כיום. התנועה דרשה זאת מהחבר בה, והחבר הרגיש זאת: הוא היה ישן ואוכל בבית הגורים שלו, והיה חלוק לבית הספר או לעבודה; אבל סדר היום שלו כלל גם את השעור שבהן היה בא למעורר. למעורר בא לאו דווקא מפני שכשעה יעודה היחה אילו שהיא פעולה היא בא למעורר בשעות הפנאי שלו, מרבע שגמר את יום עבודתו ועד הערב. כערכים לא יכולנו לקיים שום פעולה, אבל בשעות אחר הצהריים המועדון היה הזמן בשעות אלו היתה שיחה או שיעור עברית, פעולה עיונית או ויקורים. במועדון היו מארגנים כל הפעולות הציוניות הכלליות, וגם פעולות מיוחדות.

החבר התנועה היו מצויים לצאת בחוליות למפגשים לערי השדה בשליחות ההגנה או העליה, לאו דווקא החברים המרכזיים. כאשר היחה פעולה בהיקף אחד גדול, פעולה דחופה, היו זקוקים למספר יותר גדול של חברים. החברים היו יוצאים לנסות ולארגן את הנוער היהודי כי מטרה התנועה היחה להקיף את הנוער היהודי במהירות המירבית.

חלומה של התנועה בצפון אפריקה, שלקראתו גם הדרכנו אותה, היה להיחל חנוכה נוער כדוגמת החלון הצעיר הפולני. תנועה מאורגנת, המקיפה את רוב הנוער הרעיון היה למשוך לשורות התנועה את הנוער וגם אם הוא לא יצטרף למעורר להביא אותו לתחילת ציונית חלוצית וכך לחנך אותו לעלנה. לכן היו מתגלות יחידות חדשות וזה גם מה שיצר את האווירה המשליחה בחוך התנועה. אולי משום שהתנועה היחה משיחית.

המטרה היחה לבצע במשך שנהיים שלוש דברים שהשכל הישר לא העלה על הדעת שהם ניתנים לביצוע. להוציא את המוני הנוער היהודי, עד 50,000 בני נוער לארץ, מהר ככל האפשר.

היו בין הנוער כאלה שלא הבחינו בין חפיקים השייכים באופן ישיר לתנועה וחפיקים ששייכים לגופים אחרים, הם ראו את עצמם חברי דרוו, כלומר, גם חפיקים ההגנה וגם פעילי עליה ועשו פעולות בשטחים שונים על דעת עצמם. רק לאחר מכן היו מודיעים על ביצוע הפעולה.

החברים הפעילים הרגישו שהם אינם יכולים לשכת הרבה זמן במקום. שיש להם פה שליחות לעשותה, שכל זמן שהם יושבים במקום עליהם לעשות ולמהר לעלות לארץ ישראל. הם טענו: "אני עשיתי את שלי, אני רוצה לעלות, להגשים". המאבק עם החברים היה לעחים קשה מאוד, כי אנחנו, דווקא מתוך הראיה המשליחה הכללית הזאת, היינו מעוניינים שחברים בעלי הכרה יישארו, מפני שבאמת חשבנו שנצליח במהירות לארגן יותר ויותר בני נוער. כמובן שכל זה קיבל חפניות המלחמה של מלחמת השחרור. הנודמליזציה המסוימת, כאשר מדינת ישראל כמדינה שקעה בפעילות קליטה של גלויחת שלמות שכאו לארץ, הזניחה במידה מסוימת את היהדות שבה היחה עליה פורצת, וכך קרה שיהדות צפון אפריקה לא זזה

24477

בנתיב המעפילים

הוצאת הקרן הקיימת לישראל * המחלקה לחינוך ולנוער

אוניברסיטת חיפה - הספרייה
University of Haifa Library

מאוספי
ד"ר מאיר בוכסוויילר
המכון הביבליוגרפי
של הקיבוץ המאוחד

24477-20

DS126.4.B5 C.2

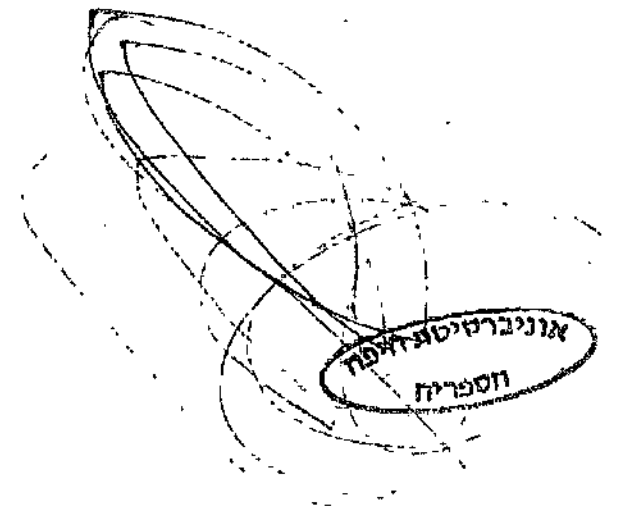
בנתיב המעפילים

000024477

השנה החולפת היתה שנת ראשונים, שנת הקרה לזכר הנחשונים
 לשיבת ציון, מניחי היסוד להיאחזות מהודעת לקרקע המולדת. השנה
 הבאה תהיה מוקדשת לזכר מעשה הגבורה רבת היסורים ותקרבות של
 החעפלה. לפני שלושים שנה, כאשר כבר השתלחברו שגאת ישראל בגלויות,
 החמירה ממשלת המנדאט את גזירות העלייה שלה, ובשלתי מלחמת-
 העולם השנייה, כאשר חודלקו כבשני האש של הנאציזם, נעלו שערי
 הארץ בחוזק יד ובזרוע אכזרית בפני מצולי הניהגום. אז היה הפליט
 למעמיל, ובעירי הארץ, ללא הכדל-עדת וזבם, התחלכו במטירות נפש ללא
 גבול להעלות אחים בדרך-לא-דרך ולפתוח בפניהם מסילות אשר לא
 טוללו, — לפדותם ולפדות העם. ישמש זכר חימים הגדולים ההם עופת
 מעורר להתמיד באהבת אחים ולהפגת מחשבת מונכלים ולהיות נוי אחד
 ומאוחד, איתן בארץ ונאמן בברית. זמן שזר, נשיא המדינה

בקריכת: זבולון פורן
 D.F.
 126.4
 B5
 ספר 2
 0

אוניברסיטת חיפה
 חספריה

יצא לאור בשנת תשכ"ה לציון שלושים שנה להקמת
 נוסט בישראל • Printed in Israel
 דפוס קואופרטיבי "אהוד" בע"מ, ירושלים